

Sygn. akt I ACa 776/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Jacek Sadowski (spr.)

Sędzia SA Małgorzata Rybicka - Pakuła

Sędzia SO del. Mariusz Łodko

Protokolant st. sekr. sąd. Ewelina Borowska

po rozpoznaniu w dniu 20 listopada 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) spółki akcyjnej we W.

przeciwko PPHU (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością
w W.

o stwierdzenie nieważności uchwały lub uchylenie uchwały

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 4 lutego 2013 r., sygn. akt XVI GC 43/12

***uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu
w Warszawie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania apelacyjnego.***

Sygn. akt I ACa 776/13

UZASADNIENIE

Uwzględniając powództwo (...) S.A. we W. przeciwko PPHU (...) sp. z o.o. w W., wyrokiem z dnia 4 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie stwierdził nieważność uchwały numer(...) Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników PPHU (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. z dnia 15 grudnia 2011 roku w sprawie zryczałtowanej stawki za ochronę znaków towarowych oraz innych usług świadczonych przez PPHU (...) spółkę z o.o. na okres I półrocza 2012 roku i zasądził od pozwanego PPHU (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. na rzecz powoda (...) spółki akcyjnej we W. kwotę 2.737 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Podstawą wydanego rozstrzygnięcia były następujące ustalenia faktyczne poczynione przez sąd pierwszej instancji.

(...) spółka akcyjna we W. jest wspólnikiem PPHU (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.. PPHU (...) sp. z o.o. w W. jest właścicielem wspólnego znaku towarowego (...). Jednym z celów jej działania jest prowadzenie spraw związanych z ochroną prawną tego znaku oraz sprawowanie nadzoru i kontroli nad prawidłowością jego używania. Zadania wynikające z powyższego celu spółka realizuje na podstawie Regulaminu Używania Wspólnego

Znaku Towarowego, zatwierdzonego przez Zgromadzenie Wspólników. W dniu 9 czerwca 2008 r. Zgromadzenie Wspólników PPHU (...) sp. z o.o. podjęło uchwałę nr (...), w której wspólnicy wyrazili zgodę na obciążanie ich jednakowymi opłatami z tytułu ochrony znaków towarowych H. i F. oraz innych usług świadczonych przez PPHU (...) sp. z o.o. na rzecz wspólników, w formie zryczałtowanej stawki, po 20% stawki każdy ze wspólników. Stawka miała być obliczana przez zarząd i zatwierdzana przez Zgromadzenie Wspólników na okresy półroczne, stosownie do przewidywanych kosztów z tego tytułu plus 5% zysku. Dla każdego kolejnego roku zryczałtowana stawka ustalana miała być w czerwcu na okres drugiego półrocza oraz w grudniu na okres pierwszego półrocza. Wspólnicy regularnie podejmowali uchwały o wysokości zryczałtowanej stawki za ochronę znaków towarowych oraz innych usług świadczonych przez PPHU (...) sp. z o.o., na kolejne okresy półroczne, określające także stawkę na wyższym poziomie niż w zaskarżonej uchwale. Na dzień 15 grudnia 2011 r. zwołane zostało Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników PPHU (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Zgromadzenie poprzedziła wymiana korespondencji pomiędzy spółką i wspólnikami, w której jeden ze wspólników proponował zmianę dotyczącą sposobu obciążania zryczałtowanymi stawkami za ochronę wspólnych znaków towarowych stosownie do wielkości udziału wspólników. (...) S.A. podejmował czynności w celu wyjaśnienia szczegółowego pozycji w planie finansowym spółki. Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników, które odbyło się 15 grudnia 2011 r., podjęło uchwałę nr (...), którą zatwierdzono zaproponowaną przez zarząd stawkę zryczałtowaną opłat za ochronę znaków towarowych H. i F. oraz inne usługi świadczone przez PPHU (...) sp. z o.o. na rzecz wspólników w I półroczu 2012 r., w wysokości 225.000 zł, tj. 7.500 zł miesięcznie od każdego wspólnika. Za uchwałą głosowali wspólnicy mający łącznie 109 udziałów, a przeciw wspólnicy dysponujący 25 udziałami, w tym powodowa spółka, która zażądała zaprotokołowania swojego sprzeciwu przeciwko podjęciu tej uchwały. Jednocześnie odrzucono niższe stawki zaproponowane przez wspólników.

Mając powyższe ustalenia na uwadze, sąd okręgowy uznał za zasadne żądanie powoda stwierdzenia nieważności zaskarżonej uchwały nr (...) z dnia 15 grudnia 2011 r. Jak wskazał, przesłanką stwierdzenia nieważności uchwały jest jej niezgodność z prawem. Dla powstania skutku w postaci nieważności bezwzględnej konieczne jest, aby dana uchwała była sprzeczna z przepisem ustawy, przede wszystkim kodeksu spółek handlowych, o charakterze imperatywnym, bądź semiimperatywnym, w sytuacji, w której statut spółki nie zawiera odmiennych niż ustawa postanowień.

W ocenie sądu okręgowego zaskarżona uchwała, której przedmiotem było ustalenie wysokości opłat nałożonych na wspólników za ochronę wspólnych znaków towarowych, jest sprzeczna z art. 151 § 3 k.s.h. Zgodnie bowiem z art. 151 § 3 k.s.h. wspólnicy są zobowiązani jedynie do świadczeń określonych w umowie spółki. Natomiast zgodnie z art. 159 k.s.h. jeżeli wspólnikowi mają być przyznane szczególne korzyści lub jeżeli na wspólników mają być nałożone, oprócz wniesienia wkładów na pokrycie udziałów, inne obowiązki wobec spółki, należy to pod rygorem bezskuteczności wobec spółki dokładnie określić w umowie spółki. Powyższe oznacza, iż nałożenie na wspólników dodatkowych obowiązków (poza obowiązkiem wniesienia wkładów oraz innymi ustawowo określonymi obowiązkami, np. wyrównania wartości wkładów niepieniężnych), takich jak dopłaty, świadczenia niepieniężne wspólników czy opłaty pobierane od wspólników, o których mowa w zaskarżonej uchwale, wymaga ich uwzględnienia i sprecyzowania w umowie spółki. Jak wskazał sąd okręgowy, analiza umowy spółki wskazuje, że strony nie przewidziały w niej ponoszenia opłat objętych zaskarżoną uchwałą. Wprawdzie pozwana podniosła, że w treści umowy odwołano się do Regulaminu Używania Wspólnego Znaku Towarowego, niemniej jednak nie można uznać, iż takie odwołanie się w umowie spółki do innego dokumentu (który nie jest umową spółki) powoduje, że automatycznie przedmiotowy dokument stanowi część tej umowy. Ponadto dla umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ustawodawca zastrzegł formę aktu notarialnego. W końcu, jak podniósł sąd okręgowy, pozwana pomimo odwoływania się do Regulaminu, dokumentu tego nie przedstawiła, co uniemożliwiło dokonanie oceny jego postanowień, a także ustalenie formy, w jakiej został sporządzony. Zaskarżonej uchwały nie można także potraktować jako zmiany umowy spółki, skoro zgodnie z art. 246 § 3 k.s.h. uchwała dotycząca zmiany umowy spółki, zwiększająca świadczenia wspólników wymaga zgody wszystkich wspólników, których dotyczy. Powódka głosowała przeciwko uchwale, a zatem nie można uznać, iż podejmując zaskarżoną uchwałę wspólnicy dokonali zmiany umowy spółki. Wcześniejsze uchwały, które określały wysokość stawki na okresy 6 miesięcy, nie mogły mieć zastosowania do zaskarżonej uchwały. Nieistotne było zatem, że powódka głosowała za podjęciem wcześniejszych uchwał dotyczących stawek na kolejne okresy. Okoliczność

ta, tj. utrwalona dotychczas praktyka, nie mogła wpływać na ocenę niezgodności uchwały z powołanymi powyżej przepisami.

Sąd okręgowy wskazał również, że zaskarżonej uchwały nie można rozpatrywać jako łączącego strony, to jest wspólników i pozwaną spółkę, wielostronnego zobowiązania cywilnego. Powódka bowiem nie przyjęła na siebie zobowiązania do zapłaty głosując przeciwko tej uchwale. Jednocześnie sąd okręgowy zastrzegł, że w tym postępowaniu nie bada istnienia ewentualnych podstaw świadczenia, a jedynie dokonuje oceny zaskarżonej uchwały pod kątem przesłanek określonych w Kodeksie spółek handlowych. Nieistotne są więc dla rozstrzygnięcia sprawy zarzuty strony pozwanej dotyczące istnienia podstaw do zapłaty na jej rzecz wynagrodzenia za świadczone na rzecz wspólników usługi. Przedmiotem rozpoznania w tej sprawie była bowiem możliwość podjęcia uchwały nakładającej obowiązek uiszczania opłat w określonej wysokości, ze względów formalnych, a nie fakt, czy pozwanej takie wynagrodzenie się należy z uwagi na spełnienie świadczenia.

W końcu, jak wskazał sąd okręgowy, zawarta w art. 159 k.s.h. sankcja bezskuteczności wobec spółki nie stanowi przeszkody w stwierdzeniu nieważności uchwały w drodze powództwa opartego na art. 252 k.s.h. i w ten sposób wyeliminowania jej z obrotu prawnego. Należy bowiem zauważyć, iż wprowadzenie tej sankcji w miejsce uprzednio obowiązującej nieważności, skutkuje jedynie tym, że nie zachodzi nieważność z mocy samego prawa tego rodzaju uchwały. Natomiast wspólnicy mogą powołać się wobec spółki - żądającej wykonania takiej uchwały przez wspólników w oparciu o art. 393 k.c. - na zarzut bezskuteczności, co uniemożliwia jej skuteczne egzekwowanie jej przez spółkę. Powyższe nie stanowi przesłanki uniemożliwiającej stwierdzenie przez sąd – w drodze postępowania wywołanego pozwem o stwierdzenie nieważności uchwały – uznania zaskarżonej uchwały za nieważną wobec nałożenia na wspólników opłat nieprzewidzianych umową spółki pomimo normy zawartej w art. 151 § 3 k.s.h.

Jak wskazał sąd okręgowy, uwzględnienie powództwa w zakresie żądania stwierdzenia nieważności uchwały, czyni zbędnym orzekanie o żądaniu uchylenia tej uchwały, a także dokonywanie oceny słuszności podniesionych w tym zakresie zarzutów.

Apelację złożyła strona pozwana zaskarżając wydany wyrok w całości. W apelacji zawarte zostały zarzuty naruszenia:

1. prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności art. 151 § 3 i 159 i 252 k.s.h. przez przyjęcie, że zaskarżona uchwała jest nieważna oraz że przewidziana w art. 159 k.s.h. sankcja bezskuteczności nie stanowi przeszkody w stwierdzeniu nieważności uchwały w drodze powództwa opartego na art. 252 k.s.h.;
2. prawa procesowego, to jest art. 233 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c., polegające na przekroczeniu granicy swobodnej oceny dowodów.

Wskazując na powyższe zarzuty, skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu zgodnie z przedstawionym rozliczeniem, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia - przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

W odpowiedzi na apelację strona powodowa wniosła o oddalenie apelacji pozwanej jako bezzasadnej oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania przed sądem II instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego, w wysokości dwukrotności stawki minimalnej, wynikającej z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, ze względu na znaczny nakład pracy pełnomocników powódki oraz skomplikowanych charakter sprawy.

Rozpoznając sprawę w granicach zaskarżenia sąd apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja skutecznie kwestionuje rozstrzygnięcie sądu okręgowego, co ostatecznie skutkuje uchYLENIEM zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy sądowi okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Przedmiotem zaskarżonej w tej sprawie uchwały było ustalenie wysokości stawki opłaty na I półrocze 2012 r. za ochronę znaków towarowych H. i (...) oraz inne usługi świadczone przez PPHU (...) sp. z o.o. na rzecz wspólników spółki. Strona powodowa składając powództwo w tej sprawie pierwotnie kwestionowała jedynie wysokość wprowadzonych opłat, podnosząc, że sama wnioskuje o ustalenie wysokości opłaty na poziomie 3.000 zł w miejsce ustalonej ostatecznie kwoty 7.500 zł. W uzasadnieniu pozwu wprost wskazała, że nie jest przeciwna samej zasadzie uiszczania opłat z tytułu ochrony wspólnego znaku towarowego H., ale sprzeciwia się określaniu ich w arbitralnej wysokości w drodze jednostronnego dyktatu większościowego wspólnika. W toku postępowania skarżący podniósł dodatkowe zarzuty wskazując na sprzeczność zaskarżonej uchwały z przepisami kodeksu spółek handlowych, to jest art. 151 § 3 i art. 159 k.s.h. Zarzuty te zostały uwzględnione przez sąd okręgowy, który uznając sprzeczność zaskarżonej uchwały z powyższymi przepisami ustalił jej nieważność.

Ze stanowiskiem sądu okręgowego nie można się zgodzić. Dokonując wykładni zaskarżonej uchwały nr (...) z dnia 15 grudnia 2011 r. sąd okręgowy uznał, że nakłada ona na wspólników pozwanej spółki dodatkowe obowiązki nieprzewidziane w umowie spółki, to jest obowiązek uiszczenia na rzecz pozwanej spółki opłaty za ochronę wspólnych znaków towarowych (...) oraz (...). Sąd okręgowy pominął jednak w swoich rozważaniach treść uchwały nr (...) z dnia 10 czerwca 2008 r. Otóż to właśnie ta uchwała, podjęta przez zgromadzenie wspólników w 2008 r., nałożyła na wspólników obowiązek uiszczania powyższych opłat (kopia uchwały: k. 229). Natomiast przedmiotem zaskarżonej uchwały z dnia 15 grudnia 2011 r. było jedynie ustalenie wysokości opłat za pierwsze półrocze 2012 r., zgodnie z postanowieniami uchwały nr (...) z 10 czerwca 2008 r. Uchwała z 2008 r. nakładając bowiem na wspólników obowiązek opłat, określała jedynie ogólnie, że opłaty te ustalane będą co pół roku stosownie do przewidywanych kosztów z tytułu prowadzenia spraw związanych z ochroną wspólnych znaków towarowych oraz innych usług świadczonych przez pozwaną spółkę na rzecz jej wspólników. Ostateczna wysokość bieżącej opłaty miała być ustalana przez zarząd spółki i zatwierdzana przez zgromadzenie wspólników (§ 3 ust. 1 uchwały nr (...) z dnia 10 czerwca 2008 r.). W wykonaniu tych postanowień podjęta została zaskarżona uchwała nr (...). Uchwała nr (...) ma więc charakter wyłącznie wykonawczy w stosunku do uchwały nr (...) – ustala wysokość bieżącej opłaty nałożonej na wspólników na podstawie uchwały nr (...). Błędnie więc sąd okręgowy przyjął, że zaskarżona uchwała stanowi źródło dodatkowych obowiązków nałożonych na wspólników i z tych względów pozostaje w sprzeczności z art. 151 § 3 k.s.h. oraz art. 159 k.s.h. Zarzuty takie mogły być bowiem kierowane co najwyżej w stosunku do uchwały nr (...). Uchwała ta nie była jednak przedmiotem zaskarżenia w tej sprawie. Wskazać należy również, że uchwała nr (...) z dnia 10 czerwca 2008 r. została skutecznie podjęta przez zgromadzenie wspólników i wiąże tak pozwaną spółkę, jak i jej wspólników. Uchwała ta nie została skutecznie wzruszona, pozostaje więc w mocy i wywołuje przewidziane w niej skutki prawne. Tym samym uchwała nr (...) stanowiła skuteczną podstawę prawną podjętej w dniu 15 grudnia 2011 r. uchwały nr (...) w przedmiocie ustalenia zryczałtowanej stawki opłat przewidzianych w uchwale nr (...). W efekcie brak jest podstaw do kwestionowania ważności uchwały nr (...) w oparciu o okoliczności wskazane przez sąd pierwszej instancji. Brak tym samym podstaw do uznania zaskarżonej w tej sprawie uchwały za sprzeczną z art. 151 § 3 i art. 159 k.s.h.

Sąd okręgowy ograniczył rozpoznanie żądań i zarzutów strony powodowej jedynie do zarzutów naruszenia art. 151 § 3 i art. 159 k.s.h. Pominął natomiast pozostałe zarzuty powoda stanowiące podstawę żądania powoda ustalenia nieważności zaskarżonej uchwały ewentualnie uchYLENIA tej uchwały. Dotyczy to w szczególności podnoszonych w pozwie okoliczności odnoszących się do sprzeczności zaskarżonej uchwały z dobrymi obyczajami, godzeniem uchwały w interesy spółki, czy też jej celu zmierzającego do pokrzywdzenia wspólnika. Okoliczności te oraz oparte na nich zarzuty i żądania pozwu nie zostały przez sąd pierwszej instancji rozpoznane.

Roszczenia procesowe strony powodowej zostały w tej sprawie zgłoszone w formie powództwa ewentualnego. Powód żądał ustalenia nieważności zaskarżonej uchwały, ewentualnie jej uchYLENIA. Uwzględniając pierwsze z roszczeń, sąd okręgowy pominął rozpoznanie drugiego z nich, zgodnie zresztą z zasadą orzekania o żądaniach ewentualnych. Istota żądania ewentualnego polega bowiem na tym, że obowiązek jego rozpoznania przez sąd powstaje na wypadek

niewwzględnienia żądania wskazanego przez powoda na pierwszym miejscu. Natomiast w wypadku uwzględnienia żądania pierwszego sąd w ogóle nie orzeka w przedmiocie żądania ewentualnego, które staje się w takim wypadku bezprzedmiotowe (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2007 r. I CSK 86/07, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 1987 r., I CZ 55/87, OSNC 1988, nr 11, poz. 160; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 1966 r., I CZ 29/66, OSP 1967, z. 2, poz. 36).

Powyzsza sytuacja procesowa rodzi w rozpoznawanej sprawie dwa skutki. Po pierwsze, błędna ocena prawna sądu okręgowego co do sprzeczności zaskarżonej uchwały z art. 151 § 3 i art. 159 k.s.h. skutkowałą nierozpoznanie istoty sprawy w zakresie pozostałych zarzutów strony powodowej oraz w zakresie żądania ewentualnego zgłoszonego przez powoda. Po drugie, żądanie to nie może być przedmiotem rozpoznania sądu apelacyjnego w tej sprawie. Kognicja sądu apelacyjnego wyznaczona jest bowiem granicami zaskarżenia (art. 378 § 1 k.p.c.). Brak rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji o żądaniu ewentualnym skutkuje brakiem apelacji w tym zakresie. Wniesiona w tej sprawie apelacja odnosiła się bowiem jedynie do istniejącego substratu zaskarżenia, a więc rozstrzygnięcia sądu okręgowego ustalającego nieważność zaskarżonej uchwały.

Z tych względów uwzględniając zarzuty zawarte w apelacji koniecznym stało się uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi okręgowemu do ponownego rozpoznania. Podstawą prawną wydanego w tej sprawie rozstrzygnięcia jest art. 386 § 4 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy sąd okręgowy powinien rozpoznać pozostałe, dotychczas nierozpoznane zarzuty strony powodowej odnoszące się do nieważności zaskarżonej uchwały oraz w całości rozpoznać zarzuty związane z żądaniem jej uchylenia.